

11 Seirbhís Caomhnóir *ad Litem*

- 11.1** Foráiltear le hAirteagal 42A de Bhunreacht na hÉireann, i réiteach gach imeacht a bhaineann le leanaí, nach mór tosach airde a thabhairt do leas an linbh, agus ní mór tuairimí an linbh a fháil amach agus aird chuí a thabhairt orthu ag féachaint d'aois agus aibíocht an linbh.¹ Tá ceapadh caomhnóra *ad litem* ar cheann de na modhanna a úsáideann na cúirteanna lena áirithiú go dtabharfar aird ar leasanna is fearr agus tuairimí an linbh in imeachtaí dlí teaghlaigh poiblí.²
- 11.2** Foráiltear le hAlt 26 den Acht um Chúram Leanaí 1991 arna leasú (an tAcht), más rud é nach bhfuil an leanbh ag croílár imeachtaí cúraim leanaí³ agus nach bhfuil ina pháirtí sna himeachtaí sin, go bhféadfaidh an chúirt, más deimhin léi gur gá sin ar mhaithe le leas an linbh agus ar mhaithe leis an gceartas, caomhnóir *ad litem* a cheapadh don leanbh. Is féidir leis an caomhnóir *ad litem*, ina s(h)eal, ionadaíocht dlí a fhostú má bhraitheann sé nó sí gurb é leas an linbh é sin a dhéanamh.
- 11.3** Ceaptar chaomhnóir *ad litem* freisin i ngach iarratas chun na hArd-Chúirte ar orduithe cúraim speisialta. Is éard atá i gceist le cúram speisialta ná leanbh a choinneáil ar mhaithe lena leas féin in Aonad Cúraim Speisialta ina bhfuil tacaíocht oideachasúil agus teiripeach ar fail ar an láthair. In éagmais reachtaíochta phríomha, tá cúram speisialta á chur i bhfeidhm faoi dhlinse dhílis na hArd-Chúirte ó na 1990aidí anuas.⁴
- 11.4** Bunaíodh an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige (an Roinn) i mí an Mheithimh 2011 chun comhdhlúthú a dhéanamh ar phríomhréimsí beartais agus soláthair do leanaí, do dhaoine óga agus dá dteaghlaigh. Cé gur tugadh freagracht don Roinn maidir le beartas a bhaineann le socruithe maidir le caomhnóir *ad litem* ag an am sin, is ar Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte (FSS) a bhí freagracht as na costais a bhain leis an tseirbhís go dtí 2014 nuair a bunaíodh an Gníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach - Tusla.⁵
- 11.5** Foráiltear leis an Acht go n-íocfaidh Tusla as aon chostais a thabhaíonn duine agus é nó í ag feidhmiú mar caomhnóir *ad litem*. Mar sin féin, ní aon ról ag Tusla i mbainistiú na seirbhíse ná i monatóireacht a dhéanamh uirthi. Cuireann an Roinn maoiniú ar fáil do Tusla trí phróiseas bliantúil na meastachán lena n-áirítear buiséad chun íoc as costais dlí agus costais caomhnóirí *ad litem* san áireamh.
- 11.6** Go deireadh na bliana 2013, thugadh FSS tuairisc ar na costais a bhain leis an tseirbhís mar sheirbhísí gairmiúla ina ráitis airgeadais bhliantúla. De bharr na modhanna a bhí in úsáid ag FSS chun costais a aicmiú, níorbh fhéidir costais comparáideacha caomhnóirí *ad litem* do bhlianta roimhe sin a scaradh go hiontaofa ó chostais seirbhísí gairmiúla eile.

1 Ag éirí as an Reifreann Leanaí i mí na Samhna 2012, cuireadh Alt 42A isteach i mBunreacht na hÉireann leis an Acht um an Tríochadú Leasú ar an mBunreacht (Leanaí) 2012. Síníodh an tAcht ina dhlí i mí Aibreáin 2015.

2 Is féidir an téarma 'chaomhnóir *ad litem*' a aistriú go liteartha mar 'chaomhnóir don chás dlí'. Tagraíonn sé do chaomhnóir a cheapann an chúirt ar feadh ré an cháis cúirte.

3 I gcomhthéacs an dlí teaghlaigh phoiblí, tagraíonn an téarma 'imeachtaí cúraim leanaí', d'iarratas chuig na cúirteanna, thar ceann an Stáit, ar ordú maidir le cúram linbh.

4 Bunaítear cúram speisialta ar bhonn reachtúil le hAlt 10 den Acht um Chúram Leanaí (Leasú) 2011, agus foráiltear leis gurb í an Ard-Chúirt an chúirt iomchuí chun ábhair chúraim speisialta a bhreithniú. Níor cuireadh tús le hAlt 10 go dtí seo. Idir an dá linn, braitheann an Ard-Chúirt ar dlinse dhílis chun orduithe cúraim speisialta a dheonú.

5 Bunaíodh Tusla mar eintiteas dlíthiúil neamhspleách ar an 1 Eanáir 2014. Cuimsíonn sé Seirbhísí Leanaí agus Teaghlaigh FSS, an Gníomhaireacht um Thacaíocht Teaghlaigh agus an Bord Náisiúnta Leasa.

Fíor 11.1 Achoimre ar chostais chaomhnóirí *ad litem*

	2014	2015
	€m	€m
Táillí gairmiúla	9.1	8.2
Costais Dlí:	7.4	5.9
Iomlán	16.5	14.1

Foinse: Ráitis Airgeadais Bhliantúla na Gníomhaireachta Leanaí agus an Teaghlach

Ról an chaomhnóra ad litem in Éirinn

- 11.7** Cé go ndéantar foráil san Acht do cheapadh caomhnóirí *ad litem*, níl aon rud ann faoina ról. Ina theannta sin, níl aon treoirlínte sa reachtaíocht maidir le critéir incháilitheachta ná cáilíochtaí daoine atá le ceapadh mar chaomhnóirí *ad litem*, ná ar na dualgais a bheidh le comhlíonadh acu don Cúirte.
- 11.8** Cíoradh an ról atá ag caomhnóir *ad litem* i gcomhthéacs cás cúraim speisialta in 2007.¹ Rinneadh cur síos sa bhreithiúnas ar fheidhm an chaomhnóra *ad litem* ina dúradh go raibh dhá ghné ag baint léi; tuairimí an linbh a chur os comhair na cúirte ar an gcéad dul síos chun agus ar an dara dul síos, tuairim an chaomhnóra a thabhairt faoi cad é leas an linbh.
- 11.9** Bunaíodh an Bord Comhairleach um Achtanna na Leanaí (BCAL) faoi Alt 20 den Acht um Chúram Leanaí (Leasú) 2007 chun comhairle a thabhairt ar cheisteanna beartais a bhaineann le seirbhísí a chur ar fáil ar bhealach comhordaithe do leanaí agus do dhaoine óga atá i mbaol. Ceann d'feidhmeanna reachtúla an BCAL ab ea treoir a fhoilsiú faoi cháilíochtaí, critéir ceapacháin, traenáil agus ról aon chaomhnóra *ad litem* a cheaptar le haghaidh leanaí in imeachtaí faoin Acht um Chúram Leanaí 1991.
- 11.10** I mí na Bealtaine 2009, d'fhoilsigh BCAL treoirlínte faoin teideal "Giving a voice to children's wishes, feelings and interests" (Guth a thabhairt do mhianta, mothúcháin agus leasanna leanaí).² Ba é an sainmhíniú a tugadh sna treoirlínte ar an ról atá ag caomhnóir *ad litem* ná "mianta, mothúcháin, agus leasanna an linbh a fháil amach go neamhspleách agus iad a chur i láthair os comhair na cúirte mar aon le moltaí". Lánscoireadh BCAL le héifeacht ón 8 Meán Fómhair 2011, áfach, agus d'ainneoin go nglactar go forleathan leis na treoirlínte mar dhea-chleachtas, níor cuireadh bonn reachtúil fúthu riamh.
- 11.11** Níl aon struchtúr bainistíochta ná comhlacht náisiúnta ann a bhfuil sé de chúram orthu maoirseacht a dhéanamh ar sheirbhís na gcaomhnóirí *ad litem*. Rinneadh athrú le himeacht ama ar na socrúithe a bhí ann d'fhonn freastal ar an éileamh a bhí ar an tseirbhís. Faoi láthair thart faoi 65 caomhnóirí *ad litem* ag feidhmiú sa Stát, bíodh siad ag obair ina n-aonar, mar bhall de ghrúpa nó faoi scáth soláthraí seirbhíse (féach Fíor 11.2).
- 11.12** I mí Dheireadh Fómhair 2015, sheol an Roinn páipéar comhairliúcháin ar athchóiriú beartais na seirbhíse chaomhnóra *ad litem*.³ Admhaíodh sa pháipéar gur gá athchóiriú a dhéanamh ar an tseirbhís atá ann faoi láthair chun córas cuntasach náisiúnta a chur ar fáil um bainistiú agus um sheachadadh seirbhíse. Agus é seo á scríobh, tá an próiseas comhairliúcháin curtha i gcrích agus tá an Roinn ag ullmhú moltaí chun athchóiriú a dhéanamh.

1 Thug an Breitheamh MacMenamin an breithiúnas i gcás FSS v K (mionaoiseach) 2007. Tá sliocht as an mbreithiúnas leagtha amach in larscríbhinn A.

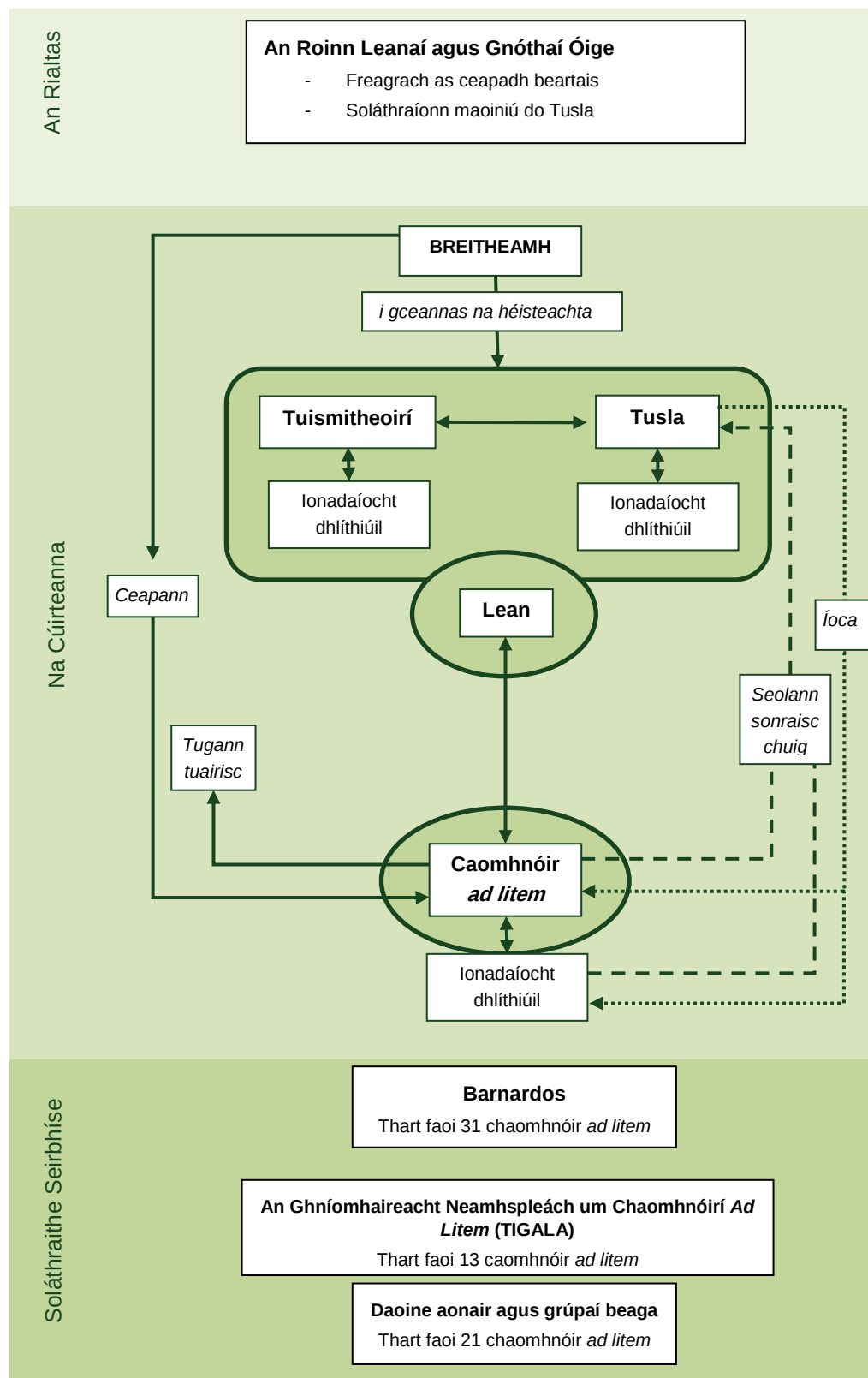
2 Tá sliocht as na treoirlínte BCAL leagtha amach in larscríbhinn B.

3 Tá tiomantas sa Straitéis Náisiúnta do Leanaí agus i Rannpháirtíocht Daoine Óga i gCinnteoireacht 2015-2020 go ndéanfaidh an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige moltaí chun athchóiriú suntasach a dhéanamh ar fhorálacha an Achte um Chúram Leanaí, 1991 a bhaineann le caomhnóirí *ad litem*.

Nithe ar díriodh orthu sa scrúdú seo

- 11.13** Rinneadh athbhreithniú sa scrúdú seo
- ar an bpróiseas trína gceaptar caomhnóir *ad litem* in imeachtaí poiblí
 - na costais a bhaineann le feidhmiú na seirbhíse
 - tagarmharcáil na seirbhíse i bhfianaise seirbhísí coibhéiseacha i ndlínsí dlí choitinn eile.

- 11.14** Chun tuiscint a fháil ar fheidhmiú sheirbhís na gcaomhnóirí *ad litem*, bhuail an fhoireann scrúdaithe le Barnados, an soláthraí seirbhíse is mó a chuireann caomhnóirí *ad litem* ar fáil in Éirinn. Meastar go bhfuil 65 caomhnóir *ad litem* ag feidhmiú sa Stát agus oibríonn Barnados le 31 acu a dhéanann ionadaíocht ar thart ar 800 leanbh in aghaidh na bliana.

Fíor 11.2 Forléargas ar sheirbhís na gcaomhnóirí *ad litem*

Foinse: Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nótaí: Tá seirbhís caomhnóirí *ad litem* á cur ar fáil ag Barnados do na cúirteanna ó 1997 i leith.Ba iad roinnt caomhnóirí *ad litem* a bhí ag feidhmiú roimhe sin ar bhonn aonair a bhunaigh TIGALA sa tréimhse ó 2014 go 2015.

11.15 Chun tagarmharcáil a dhéanamh ar an tseirbhís, rinne an fhoireann scrúdaithe taighde ar an seirbhís coibhéiseach i roinnt dlínsí dlí choitinn eile.

- Tuaisceart Éireann — bainistíonn gníomhaireacht neamhspleách Stáit seirbhís na gcaomhnóirí *ad litem*. Tugtar the Northern Ireland Guardian Ad Litem Agency (NIGALA) uirthi agus tá sí á maoiniú ag an Roinn Sláinte, Seirbhísí Sóisialta agus Sábháilteachta Poiblí. Sasana agus an Bhreatain Bheag — tá seirbhís caomhnóir na bpáistí á bainistiú ag comhlacht poiblí neamhrannach atá freagrach don Rúnaí Stáit san Aireacht Dlí agus Cirt, *The Children and Family Court Advisory and Support Services*, (CAFCASS) a thugtar uirthi.
- Albain — cosantóir (safeguarder) a thugtar ar an duine a cheaptar chun ionadaíocht a dhéanamh ar leasanna an linbh ag éisteacht leanaí. Tá oibriú agus bainistiú an phainéil náisiúnta cosantóirí curtha amach ar conradh ag rialtas na hAlban chuig an gcarthanacht náisiúnta leanaí, Children 1st.

11.16 Ní dhéantar iniúchadh ná trácht san athbhreithniú seo ar

- socruithe caomhnóireachta in imeachtaí príobháideacha dlí teaghlaigh a bhaineann le leanaí¹
- na costais díreacha dlí a thabhaigh Tusla in imeachtaí cúraim leanaí
- toradh aon imeachtaí dlí nó gníomhaíochtaí breithiúnacha
- cáilíocht na seirbhíse a sholáthraíonn caomhnóirí *ad litem*.

Ceapadh caomhnóra *ad litem*

11.17 Is é a deir an reachtaíocht maidir le cásanna cúraim leanaí i Sasana, sa Bhreatain Bheag agus i dTuaisceart Éireann go ndéanfaidh an chúirt caomhnóir *ad litem* a cheapadh don leanbh atá i gceist murar deimhin léi nach bhfuil sé riachtanach déanamh amhlaidh chun a leasanna a chosaint. Dá thoradh sin bíonn teidlíocht uathoibríoch ag leanbh de ghnáth caomhnóir *ad litem* a bheith aige nó aici i gcásanna cúraim leanaí sna dlínsí sin.

11.18 I gcásanna in Éirinn a éistear faoin Acht um Chúram Leanaí, 1991, is é nó í an breitheamh atá freagrach as cinneadh a dhéanamh ar cheart caomhnóir *ad litem* a cheapadh sa chás nó nár cheart. Is é a deir an reachtaíocht nuair a cheapann an chúirt caomhnóir *ad litem*, go caithfidh sí a bheith sásta gur gá é sin a dhéanamh ar mhaithe le leas an linbh agus ar mhaithe leis an gceartas.²

11.19 Ní dhearnadh aon leathnú ar an méid sin sa reachtaíocht, ach tá na nithe seo a leanas i dtreoirilínte BCAL a d'fhéadfadh tionchar a bheith acu ar chinneadh chun caomhnóir *ad litem* a cheapadh

- castacht an cháis
- cumas an linbh lena mbaineann a m(h)ianta agus a m(h)othúcháin a chur in iúl
- chineál na n-imeachtaí cúraim agus na himpleachtaí atá acu don pháiste agus don teaghlach.

1 Is é an tAcht um Chaomhnóireacht Naíon 1964, arna leasú, a rialaíonn imeachtaí dlí teaghlaigh príobháideacha a bhaineann le leanaí, agus baineann siad le saincheistanna mar choimeád, rochtain agus caomhnóireacht leanaí. Ionsádh Cuid V, maidir le leasanna is fearr an linbh, isteach in Acht 1964 le Alt 63 den Acht um Leanaí agus Cóngais Teaghlaigh 2015.

2 Is éard a tharlaíonn ná go gceaptar chaomhnóir *ad litem* i gcónaí le haghaidh cásanna cúraim speisialta.

- 11.20** Tá achoimre i dtreoirínte BCAL freisin ar an chaoi go bhféadfadh tionchar a bheith ag sonraí an cháis ar an gcinneadh chun caomhnóir *ad litem* a cheapadh don chás sin, mar shampla
- nuair a bhíonn tacaíocht laghdaithe nó tacaíocht ar bith á thabhairt ag na tuismitheoirí
 - má bhíonn ceist ann faoi chéannacht an linbh
 - má bhíonn ceist ann faoi shaoirse an linbh
 - más rud é go ndearna caomhnóir *ad litem* ionadaíocht ar an leanbh in imeachtaí roimhe sin.
- 11.21** Tá sé ráite Barnardos gurb é an taithí atá acu féin ná nuair a bhíonn caomhnóir *ad litem* á roghnú lena c(h)eapadh go bhféadfaidh an chúirt na nithe seo a leanas a iarraidh
- liosta de na daoine atá ar fáil ag an am chun cásanna breise a ghlacadh
 - roinnt curriculum vitae daoine
 - go n-ainmneodh soláthraí seirbhíse, mar Barnardos, duine lena c(h)eapadh mar caomhnóir *ad litem*
 - go ndéanfaidh na páirtithe a bhfuil baint acu leis an gcás socrú eatarthu féin chun duine a ainmniú lena c(h)eapadh mar caomhnóir *ad litem*.
- 11.22** Tá sé ráite ag an tSeirbhís Chúirteanna gurb é an nós i Limistéar Chathair Bhaile Átha Cliath glacadh le curricula vitae ó dhaoine atá ar fáil le lena gceapadh, agus go gcoinnítear an fhaisnéis sin i mbunachar sonraí ar féidir leis na breithiúna í a rochtain. Bíonn taithí agus cáilíochtaí daoine den sórt sin leagtha amach ina gcurricula vitae mar aon lena gcomhlacht rialála.¹ Chuir an tSeirbhís Chúirteanna in iúl don fhoireann scrúdaithe go bhfuil grinnfhiosrúchán an Gharda Síochána déanta ar gach duine den sórt sin atá ar an mbunachar sonraí agus go bhfuil na cáilíochtaí cuí acu.
- 11.23** Fuair an fhoireann scrúdaithe amach nach mbíonn aon phainéal náisiúnta ná liosta iomlán cleachtóirí ar fáil don chúirt nuair a bhíonn duine á roghnú lena c(h)eapadh mar chaomhnóir *ad litem*. Mar sin, féadfaidh an bealach a roghnaítear daoine lena gceapadh athrú ó bhreitheamh go breitheamh agus ó chás go cás.
- 11.24** Mar a dúradh cheana, níl aon rud sa reachtaíocht faoi na critéir incháilitheachta ná faoi na cáilíochtaí atá riachtanach chun go bhféadfaidh dhuine gníomhú mar chaomhnóir *ad litem*. Moltar i dtreoirínte BCAL gur cheart i gcás na n-iarthóirí go mbeadh
- grinnfhiosrúchán déanta orthu ag an nGarda Síochána
 - cáilíocht tríú leibhéal acu in obair shóisialta, síceolaíocht nó cáilíocht tríú leibhéal eile a bhaineann leis an ról
 - taithí iarchéime cúig bliana ar a laghad acu ag obair go díreach sa chóras um leas nó cosaint leanaí
 - tuiscint acu ar chúram leanaí agus an dlí teaghlaigh, agus eolas agus taithí acu maidir le córas na gcúirteanna
 - scileanna acu lena n-áirítear cumas anailíseach, scileanna dea-fhorbartha idirphearsanta, scileanna maidir le scríobh tuairiscí, scileanna cumarsáide, agus an cumas chun caidreamh casta teaghlaigh a mheas agus a thuiscint
 - go mbeadh siad neamhspleách ar gach gairmí eile agus ar fhoireann gníomhaireachta a bhfuil baint acu leis an leanbh agus an teaghlach.

¹ Is é CORU an comhlacht rialála le haghaidh gairmithe sláinte agus cúraim shóisialaigh. Is é an Cumann Síceolaíochta na hÉireann an comhlacht rialála le haghaidh síceolaithe.

- 11.25** Chuir Barnardos in iúl don fhoireann scrúdaithe maidir leis na caomhnóirí *ad litem* a earcaíonn siad go ndéantar iad a roghnú, go ndéantar tagairt dóibh agus go ndéantar grinnfhiosrúchán orthu de réir treoirlínte BCAL.
- 11.26** Fuair an fhoireann scrúdaithe amach, mar gheall ar nádúr an phróisis cheapacháin a bhfuil cur síos air thuas, agus ar an chaoi nach bhfuil aon éifeacht cheangailteach dhlíthiúil ag treoirlínte BCAL, gurb é nó í an breitheamh a mheasann na critéir incháilitheachta nuair a bhíonn caomhnóir *ad litem* á roghnú. Thug an tSeirbhís Chúirteanna le fios go bhfuil gach breitheamh neamhspleách i gcomhlíonadh a fheidhmeanna nó a feidhmeanna breithiúnacha agus gurb é an breitheamh atá ag éisteacht an cháis a roghnaíonn an caomhnóir *ad litem*.
- 11.27** D'iarr an fhoireann scrúdaithe sonraí faoi líon na gcaomhnóirí *ad litem* a ceapadh do chásanna cúraim leanaí. Níl an fhaisnéis sin taifeadta ag an tSeirbhís Chúirteanna agus níorbh fhéidir a líon a áireamh go cúlghabhálach. Chuir an tSeirbhís Chúirteanna in iúl don fhoireann scrúdaithe gur deonaigh an Chúirt Dúiche 7,771 ordú cúraim in 2015, (7,332 in 2014). Mar sin féin, ní úsáidtear aitheantóirí uathúla le haghaidh leanaí aonair chun na sonraí a thairgeadh. Dá bhrí sin, ní féidir líon na leanaí a bhí páirteach sna himeachtaí sin a áireamh, toisc go bhféadfadh roinnt orduithe nó athbhreithniú ar orduithe a bheith déanta i gcás linbh amháin i rith na bliana.
- 11.28** Is ón Tionscadal Tuairiscithe um An Dlí Cúram Leanaí a thagann an t-eolas ábhartha is déanaí faoina mhinice a cheaptar caomhnóirí *ad litem* i gcásanna cúraim leanaí.¹ Is tionscadal neamhspleách an tionscadal sin a dtugann an Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige tacaíocht dó. Bunaíodh é faoi Alt 3 den Acht um Chúram Leanaí (Leasú) 2007, chun scrúdú a dhéanamh agus tuairisc a thabhairt ar imeachtaí cúraim leanaí sna cúirteanna. Tiomsaíodh sonraí le linn an tionscadail trí fhreastal ar 1,194 chás cúraim leanaí sa Chúirt Dúiche i rith na tréimhse ó Nollaig 2012 go Meitheamh 2015. Breathnaíodh ar na cásanna sin agus taifeadadh na sonraí a bhain leo.² Tugadh le fios sa tuarascáil gur ceapadh caomhnóir *ad litem* i 53% de cásanna na Cúirte Dúiche a breathnaíodh (636 chás).
- 11.29** Mar sin féin, tugtar le fios sa Tionscadal Tuairiscithe um An Dhlí Cúram Leanaí go mb'fhéidir nach bhfuil an meastachán iomlán toisc go mbaineann sé le pointe ama amháin i ngach ceann de na cásanna a breathnaíodh. D'fhéadfadh sé tarlú gur scaoileadh caomhnóir *ad litem* saor roimh an éisteacht nó gur ceapadh é nó í tar éis na héisteachta agus nach mbeadh sé sin le feiceáil sa tuarascáil. Dá thoradh sin, ní féidir figiúr a eachtarshuí chun meastachán a dhéanamh ar leibhéal an éilimh a bhí ar sheirbhís caomhnóirí *ad litem*.

1 Foilsíodh an tuarascáil deiridh den Tionscadal Tuairiscithe um An Dlí Cúram Leanaí leis an Dr Carol Coulter i mí na Samhna 2015. www.childlawproject.ie

2 Bhí ionadaí an Tionscadail Tuairiscithe um An Dlí Cúram Leanaí i láthair freisin ag 78 cás Ard-Chúirte a bhain le Liosta na Mionaoiseach sa tréimhse ó Dheireadh Fómhair 2014 go Márta 2015. Bhí caomhnóir *ad litem* i mbun dualgais i 100% de na cásanna sin. Tá sonraí i Liosta na Mionaoiseach faoi mionaoisigh a coinníodh faoi orduithe cúraim speisialta agus faoi shocrúithe lena scaoileadh amach. Déanann an Ard-Chúirt athbhreithniú air gach seachtain.

Costas na seirbhíse gairmiúla

- 11.30** Faoi Chuid IV den Acht um Chúram Leanaí, 1991, arna leasú, tá sé de dhualgas ar Tusla imeachtaí cúraim a thionscnamh do leanaí a mheastar nach dócha go bhfaighidh siad cúram agus cosaint leordhóthanach in éagmais ordú cúirte. Tarraingítear aird i dtreoirlínte BCAL ar an ngá atá le caomhnóir *ad litem* a bheith neamhspleách ar gach gairmí eile agus ar fhoireann gníomhaireachta a bhfuil baint acu leis an leanbh agus an teaghlach. Mar sin féin, faoin struchtúr reatha, bíonn na caomhnóirí *ad litem* brath ar Tusla chun íoc as a gcuid costas. D'fhéadfaí a mheas go bhfuil coinbhleacht leasa ann toisc gurb é Tusla a thionscnaíonn na himeachtaí agus a íocann an caomhnóir *ad litem*.

- 11.31** Is é Tusla an t-aon chomhlacht Stáit a bhfuil léargas aige ar leibhéil ghníomhaíochta sheirbhís na gcaomhnóirí *ad litem*. Mar sin féin, ós rud é nach bhfuil aon ról ag Tusla i mbainistíocht ná i monatóireacht na seirbhíse, is ar mhaithe le rialú airgeadais amháin atá an t-eolas a fhaigheann siad.
- 11.32** Rinne an fhoireann scrúdaithe iarracht méanlíon na gcásanna atá ag caomhnóirí *ad litem* a fháil amach. Chun eolas a chur i dtoll a chéile, rinne Tusla dteagmháil le gach soláthraí seirbhíse a raibh eolas acu fúthu ar an 21 Aibreán 2016 agus d'iarr orthu sonraí a sholáthar faoin líon cásanna atá ag gach duine dá gcaomhnóirí *ad litem*. Mar atá leagtha amach i bhFíor 11.2, is iad Barnardos, TIGALA, daoine aonair agus grúpaí beaga a chuireann seirbhís na gcaomhnóirí *ad litem* ar fáil. Fuarthas freagraí ó 65 chaomhnóirí *ad litem* thar thréimhse dhá mhí. Tugtar achoimre i bhFíor 11.3 ar an fhaisnéis a chuir siad ar fáil.
- 11.33** Fuair an fhoireann scrúdaithe amach, in ainneoin gurbh iad na caomhnóirí féin a thug an fhaisnéis agus nárbh fhéidir í a dheimhniú, gur chosúil go raibh méanlíon na gcásanna a bhí ag na caomhnóirí *ad litem* go léir, comhsheasmhach i gcás gach soláthraí seirbhíse.

Fíor 11.3 Riar cásanna na soláthraithe seirbhíse, Aibreán 2016 go Meitheamh 2016

Soláthraithe seirbhíse	Líon na gcaomhnóirí <i>ad litem</i> a aithníodh	Líon na gcásanna idir lámha	Sciar de riar na gcásanna	Líon na leanaí a ndearnadh ionadaíocht orthu	Meánlíon cásanna in aghaidh an chaomhnóra <i>ad litem</i>
Barnardos	31	316	50%	541	10
TIGALA	13	113	18%	225	9
Daoine aonair agus grúpaí beaga	21	200	32%	318	10
Iomlán	65	629	100%	1,084	

Foinse: An Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach

Táillí gairmiúla agus speansais chaomhnóirí *ad litem*

- 11.34** Mar a léirítear i bhFíor 11.1, b'fhiú €9.1 milliún na táillí gairmiúla a íocadh le caomhnóirí *ad litem* in 2015 (€8.2 milliún in 2014).¹ Nuair a rinne an fhoireann scrúdaithe iniúchadh ar íocaíochtaí Tusla d'aithin siad gurb iad seo a leanas na príomhréimsí costais a raibh tionchar acu ar na méideanna a éilíodh i sonraisc na gcaomhnóirí *ad litem*
- líon na n-uaireanta gairmiúla ar éilíodh íocaíocht astu in aghaidh an cháis
 - an ráta ghairmiúil a íoctar le caomhnóirí *ad litem*
 - líon na gcásanna ina gceaptar caomhnóirí *ad litem*.
- 11.35** Tugadh faoi deara i rith an scrúdaithe go raibh tionchar ag tosca mar chastacht an cháis, an líon uaireanta a raibh an t-ordú cúraim sceidealta lena athbhreithniú, agus an tréimhse ama a raibh an cás os comhair na gcúirteanna ar líon na n-uaireanta gairmiúla ar éiligh an caomhnóirí *ad litem* íocaíocht ina leith.

¹ **Ceartúchán:** rinneadh na costais i ndáil le 2014 agus 2015 a thrasú go mícheart sa tuarascáil a foilsíodh ar an gcéad dul síos. Tá na figiúirí cearta taispeánta anois.

- 11.36** Níl aon údarás reachtach ag Tusla chun na táillí a éilíonn caomhnóirí *ad litem* a cheapadh. Go deireadh na bliana 2014, ní raibh aon rátaí caighdeánacha comhaontaithe in aghaidh na huaire curtha i bhfeidhm. Chuir Tusla in iúl don fhoireann scrúdaithe go bhféadfadh na táillí a íocadh as ionadaíocht a dhéanamh ar leanbh a bheith idir €85 agus €111 in aghaidh na huaire, agus go bhféadfadh na rátaí íocaíochta don am taistil a bhain leo a bheith idir €40 agus €46 in aghaidh na huaire.
- 11.37** Shocraigh Tusla €125 in aghaidh na huaire mar ráta táille ghairmiúil le héifeacht ón 1 Eanáir 2015 agus d'éirigh as a bheith ag íoc as am a chaitheadh ag taisteal. Baineann an ráta gairmiúil leis an am a chaitear ag freastal ar an gcúirt, ag scríobh tuairiscí cúirte, ag bualadh leis an leanbh, ag bualadh le daoine atá lárnach ó thaobh an linbh de agus á gcur faoi agallamh agus ag breathnú ar idirghníomhaíocht an linbh leo, chomh maith le déileáil le gach comhfhreagras cuí. Aisíoctar caiteachas tiomána incheadaithe trí liúntas míleáiste ar ráta comhréidh in aghaidh an chiliméadair ar aon dul le rátaí na státseirbhíse.¹
- 11.38** D'inis Tusla don fhoireann scrúdaithe go ndearnadh comhaontú faoin táille ghairmiúil nua in aghaidh na huaire do 2015 agus ar aghaidh tar éis próiseas comhairliúcháin neamhfhoirmiúil le roinnt caomhnóirí *ad litem*. Dúirt siad go raibh na rátaí a bhíodh á n-íoc go deireadh na bliana 2014 curtha san áireamh i socrú an ráta, mar aon leis na cáilíochtaí agus an taithí is gá chun an ról a chomhlíonadh, na rátaí in aghaidh na huaire a íoctar le gairmithe féinfhostaithe eile, agus an chaoi nach bhfuiltear ag íoc as am taistil a thuilleadh. Ní raibh Tusla in ann fianaise dhoiciméadach faoin anailís a chur ar fáil, áfach, don fhoireann scrúdaithe.
- 11.39** D'inis Barnardos don fhoireann scrúdaithe in 2014 gur chuir siad in iúl do Tusla go bhféadfadh an struchtúr nua caighdeánaithe táillí na costais a mhéadú mar go mbeadh na chaomhnóirí *ad litem* ag tuilleamh níos mó dá mbeadh siad ag caitheamh níos mó ama i mbun oibre ghairmiúla i gcomparáid leis an am a chaitheadar ag taisteal.
- 11.40** Rinne Tusla anailís chun tionchar struchtúr na dtáillí athbhreithnithe a mheas. Rinneadh an anailís trí shonraisc a sheol 27 gcaomhnóir *ad litem* isteach sa tréimhse ó Eanáir go Meitheamh 2015 a athríomh ag baint úsáide as an seanstruchtúr táillí. Léirigh an anailís ráta coigiltis imeallach de 2%.
- 11.41** Cé nach ndearnadh comparáid san anailís sin ach ar sonraisc a seoladh isteach i rith sé mhí in 2015 agus nár bhain siad ach le leath de na caomhnóirí *ad litem* a íocann Tusla, tugann sé léiriú ar thionchar an athbhreithnithe ar struchtúr na dtáillí.

Comparáid idir struchtúir na dtáillí i ndlínsí dlí choitinn

- 11.42** Rinneadh athbhreithniú sa scrúdú ar struchtúr na dtáillí atá i bhfeidhm i ndlínsí eile an dlí choitinn. Mar chuid den athbhreithniú, fuair an fhoireann scrúdaithe amach go raibh na tascanna a bhaineann le ról an chaomhnóra *ad litem* i ngach dlínse mórán mar an gcéanna. I ngach ceann de na dlínsí dlí choitinn, áirítear leis an tseirbhís a chuireann an caomhnóir *ad litem* ar fáil
- dul i gcomhairle leis an leanbh agus le baill an teaghlaigh chun leasanna is fearr an linbh a fháil amach
 - dul i dteagmháil leis an roinn oibre sóisialta agus le daoine gairmiúla eile a bhfuil baint acu le plean cúraim an linbh
 - measúnú críochnúil ag déanamh ar chúinsí an linbh
 - moltaí neamhspleácha agus tuarascáil i scríbhinn a sholáthar don chúirt.

¹ Athraíonn rátaí míleáiste gluaisteán na státseirbhíse ó 21.22 cent in aghaidh an chiliméadair go 59.07 cent in aghaidh an chiliméadair ag brath ar thuilleadh innill an ghluasteáin agus ar líon carnach na mílte a taistilíodh i mbliain féilire.

- 11.43** Is ar bhonn táille cothrom a oibríonn córas struchtúr táillí na hAlban. Clúdaíonn an chéad táille cheapacháin an obair ullmhúcháin go léir ó cheaptar an duine mar chaomhnóir *ad litem* mar aon le scríobh tuarascála agus bheith ag freastal ar an gcúirt, beag beann ar an méid ama a thógann sé chun na tascanna sin a chomhlíonadh. Bíonn táille comhréidh breise iníoctha i leith ag freastal ar an gcúirt agus bíonn roinnt táillí breise iníoctha ag brath ar shonraí an cháis, mar shampla, líon na ndeartháireacha nó deirfiúracha atá bainteach leis an gcás.
- 11.44** Comhlachtaí neamhspleácha Stáit a bhainistíonn seirbhís na gcaomhnóirí *ad litem* i dTuaisceart Éireann agus i Sasana agus sa Bhreatain Bheag agus tá an chuid is mó de na daoine a fheidhmíonn mar chaomhnóirí *ad litem* fostaithe go díreacha mar bhaill foirne acu. Baineann an dá chomhlacht leas freisin as painéal cleachtóirí cáilithe féinfhostaithe nuair a bhíonn éileamh méadaithe ar an tseirbhís. Bíonn ráta in aghaidh na huaire i bhfeidhm i gcás na n-oibríthe féinfhostaithe agus íoctar na fostaithe de réir scála tuarastail atá leagtha síos.
- 11.45** Léirítear in Fíor 11.4 torthaí na comparáide a rinneadh idir rátaí a íoctar le foireann féinfhostaithe a chomhlíonann ról caomhnóra *ad litem* sna dlínsí dlí choitinn. Tá chuma ar an ráta a íoctar in Éirinn nach bhfuil sé go maith i gcomparáid leis an ráta in aghaidh na huaire i ndlínsí dlí choitinn eile.
- 11.46** Mar sin féin, thug an fhoireann scrúdaithe faoi ndeara sna dlínsí dlí choitinn eile, chomh maith leis na méideanna a íoctar leis an gcaomhnóir *ad litem* chun an tseirbhís a chur ar fáil, tabhaíonn na comhlachtaí rialaithe na costais a bhaineann le riaradh, oibriú agus bainistiú na seirbhíse.
- 11.47** Thug an fhoireann scrúdaithe faoi deara, cé go bhfuil ráta caighdeánach in aghaidh na huaire á íoc in Éirinn, nach bhfuil seirbhís chaighdeánach á cur ar fáil. Tá sé seo mar gheall ar éagsúlacht na struchtúr eagraíochta a sholáthraíonn an tseirbhís. Mar shampla, má bhíonn caomhnóir *ad litem* ag obair faoi Barnardos bíonn tacaíocht aige nó aici ó fheidhmeanna riaracháin, bainistíochta, oiliúna agus maoirseachta, ach má bhíonn caomhnóir *ad litem* ag feidhmiú ina (h)aonar bíonn seans níos lú ann go mbeidh tacaíocht den sórt sin aige nó aici.

Fíor 11.4 Struchtúr táillí na hÉireann i gcomparáid le dlínsí dlí choitinn eile

Struchtúr táillí ^a	Éire	Tuaisceart Éireann	Sasana agus an Bhreatain Bheag	Albain
Táille bunúsach	San uair	San uair	San uair	Tascobair
Táillí i leith am ghairmiúil - obair ullmhúcháin, idirchaidreamh le leanbh agus teaghlach agus scríobh tuarascála	€125 san uair	€40 san uair	€42 san uair	€333 táille chomhréidh
Táillí i leith am ghairmiúil - freastal ar an gcúirt	€125 san uair	€40 san uair	€42 san uair	€167 táille chomhréidh
Táillí - taisteal agus am feithimh	€0 san uair	€24 san uair	€42 san uair	Ar bhonn eisceachtúil amháin ^b

Foinse: Anailís arna déanamh ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nótaí: a Aistríodh rátaí Sterling go dtí a gcoibhéis in € de réir ráta malartaithe an Bhainc Ceannais ar an 8 Meitheamh, 2016.

b Faoi struchtúr táillí na hAlban, cuimsítear am taistil sna híocaíochtaí táillí comhréidhe le haghaidh ceapachán agus freastal ar an gcúirt. Aicmítear turais fillte a mhaireann níos faide ná 4 huaire an chloig mar taisteal eisceachtúil agus íoctar táille sheasta bhreise €83 i gcás turais fillte 4-6 uaire an chloig agus €167 i gcás turais fillte níos faide ná 6 uaire an chloig.

Rialuithe airgeadais ar costais caomhnóirí ad litem

- 11.48** Toisc nár tugadh freagracht d'aon chomhlacht monatóireacht nó maoirsiú a dhéanamh ar an obair a dhéanann caomhnóir *ad litem* agus fiú más é Tusla an pámháistir níl sé ar a chumas cruinneas na n-uaireanta a luaitear i sonraisc a fhíorú. Lena chinntiú go bhfuil cuma réasúnta ar na huaireanta a ndearnadh éileamh fúthu agus go bhfuil siad ag teacht le sonraisc caomhnóirí *ad litem* eile, chuir Tusla seiceálacha rialaithe breise i bhfeidhm in 2015 agus feabhsaíodh iad in 2016. Léirítear i bhFíor 11.5 na rialuithe airgeadais a cuireadh i bhfeidhm agus an líne ama maidir lena gcur chun feidhme.

Seiceálacha réasúntachta

- 11.49** Shann Tusla freagrach as na seiceálacha réasúntachta agus athbhreithniú cúlghabhálach chuig ball foirne sinsearach a bhfuil saineolas gairmiúil aige (nó aici) ar an gcóras dlí agus ar an gcóras cúraim leanaí araon. Cuirtear na seiceálacha i gcrích trí iniúchadh amhairc agus trí scrúdú sonrasc a sheoltar isteach lena n-íoc trí thagairt d'eolas an bhaill ar a bhfuil i sonraisc eile agus ar chóras an dlí cúraim leanaí.
- 11.50** Is é an toradh atá ag an gcóras atá ann faoi láthair maidir le seiceálacha réasúntachta, nuair a bhítear ag brath ar eolas baill foirne amháin ar an gcóras agus ar na sonraisc a sheol caomhnóirí *ad litem* eile isteach ná go méadaítear an baol nach dtabharfar ró-éileamh faoi deara.
- 11.51** Thug an fhoireann scrúdaithe faoi deara nach raibh na seiceálacha réasúntachta curtha i bhfeidhm ar sonraisc a fuarthas ó Barnardos, arb ionann iad sin agus 43% de chaiteachas na bliana 2015, go dtí Deireadh Fómhair 2015. Chuir Tusla in iúl don fhoireann scrúdaithe, de bharr an méid acmhainní a bhí ar fáil, gur tugadh tús áite de réir riosca do chur chun feidhme na seiceálacha réasúntachta. Fuair Tusla rathú áirithe ó na nósanna imeachta inmheánacha a bhí i bhfeidhm i Barnardos agus mar sin níor cuireadh na seiceálacha réasúntachta i bhfeidhm ar na sonraisc sin go dtí céim dheireanach an phróisis.
- 11.52** Fuair an fhoireann scrúdaithe amach freisin nuair is gá coigeartuithe a dhéanamh de thoradh na dtástálacha réasúntachta, go dtarraingítear siar an sonrasc bunaidh agus go seolann an caomhnóir *ad litem* sonrasc athbhreithnithe isteach. Níl choinnítear aon taifead de mhéideanna na sonrasc bunaidh agus na sonrasc leasaithe, agus mar sin ní féidir leibhéal na gcoigeartuithe de thoradh na seiceálacha réasúntachta a thomhas. Chuir Tusla in iúl don fhoireann scrúdaithe go bhfuil an fhaisnéis sin taifeadta i gcás sonrasc na gcaomhnóirí *ad litem* a fuarthas ó Mheitheamh 2016 i leith.

Fóir 11.5 Rialuithe airgeadais curtha i bhfeidhm ag Tusla

Rialuithe airgeadais curtha i bhfeidhm ar shonraisc Caomhnóirí <i>ad litem</i>					
An cineál rialaithe	Mionsonraí	Amlíne maidir le cur chun feidhme			Toradh
		2014	2015	2016	
Seiceálacha rialuithe caighdeánacha	Seiceálacha a rinneadh lena chinntiú go bhfuil sonrasc bailí agus gur ríomhadh iomlán na méideanna i gceart. Baisceanna sonrasc agus comhaid íocaíochta údairithe ar leibhéal cuí laistigh de Tusla.	●	●	●	Íocann Tusla sonraisc cheadaithe na gcaomhnóirí <i>ad litem</i> .
Seiceálacha réasúntachta	<i>Déanta ar leibhéal na sonraisc</i> Seiceáil go mbaineann na huaireanta a ndearnadh éileamh fúthu le tascanna an chaomhnóra <i>ad litem</i> . Déan deimhin de nach bhfuil aon dúbailt déanta in éilimh i leith míléaiste, costais nó uaireanta a caitheadh i mbun obair ghairmiúil. Féach an bhfuil cuma réasúnta ar na huaireanta a ndearnadh éileamh fúthu bunaithe ar eolas agus tuiscint Tusla ar an bpróiseas cúirteanna agus ar phróisis maidir le cúram leanáí. Féach an bhfuil leibhéal na n-uaireanta a ndearnadh éileamh fúthu ag teacht le sonraisc caomhnóirí <i>as litem</i> eile.	◐	◐	●	Eisíonn Tusla ceistneoirí chuig caomhnóirí <i>ad litem</i> faoi aon aimhrialtachtaí a thugtar faoi deara agus coinnítear siar íocaíocht an tsónraisc dtí go mbíonn an cheist réitithe.
Athbhreithniú cúlghabhálach	<i>Curtha i gcrích ar leibhéal na gcaomhnóirí ad litem</i> Ar bhunús eolais faoi na treochoitaí a aithnítear sna seiceálacha réasúntachta ar leibhéal sonraisc. Athbhreithniú ar na huaireanta a ndearnadh éileamh fúthu agus na tascanna a cuireadh i gcrích ar leibhéal carnach thar thréimhse fhada ama.	○	◐	◐	Aithníonn Tusla cásanna ina bhféadfadh aisíocaíochtaí a bheith dlite.

Foinse: Anailís a rinne Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nótaí:

- Curtha i bhfeidhm ar gach sonraisc
- ◐ Curtha i bhfeidhm ar fhothacar sonraisc
- ◑ Curtha i bhfeidhm ar bhonn ad-hoc
- Níor cuireadh i bhfeidhm

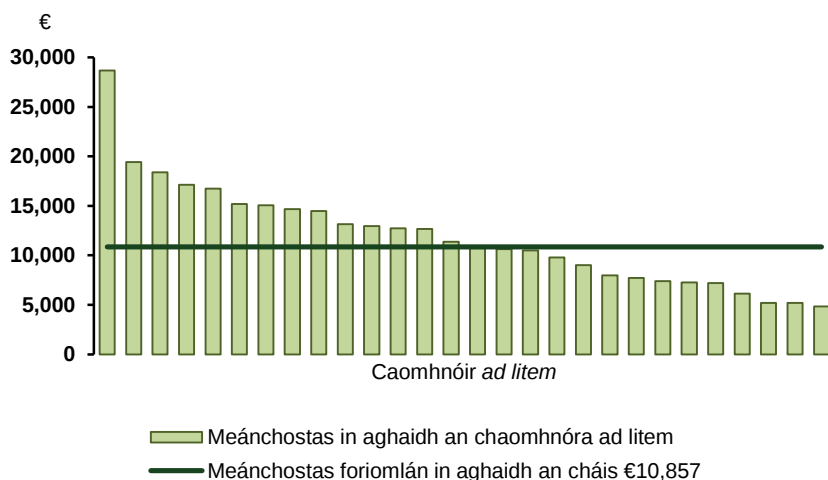
Athbhreithniú cúlghabhálach

- 11.53** Le héifeacht ó Eanáir 2015, thosaigh Tusla ag taifeadadh na n-uaireanta gairmiúla a ndearna caomhnóirí *ad litem* éileamh fúthu ar bhonn cás ar chás, seachas i gcás Barnardos. Úsáidtear an fhaisnéis sin chomh maith le heolas an bhaill foirne chun treochtaí a aithint agus mar eolas do léirmheasanna cúlghabhálacha.
- 11.54** In athbhreithniú cúlghabhálach déantar mionscrúdú ar aimhrialtacht aitheanta, thar thréimhse fhada ama. Mar shampla, d'fhéadfadh Tusla athbhreithniú a dhéanamh ar na huaireanta carnacha in aghaidh an lae a ndearna caomhnóir *ad litem* éileamh fúthu, agus a chuimsigh roinnt cásanna éagsúla, lena chinntiú go bhfuil dealramh réasúnta ar líon na n-uaireanta a ndearnadh éileamh fúthu.
- 11.55** Ós rud é go seolann caomhnóirí *ad litem* a gcuid sonrasc isteach 'in aghaidh an cháis agus in aghaidh na míosa', bheadh mórchuid acmhainní ag teastáil chun na sonraí carnacha a thiomsú agus athbhreithniú cúlghabhálach a dhéanamh. Dá thoradh air sin, tá srianta ar Tusla ó thaobh cé chomh minic is féidir lena mbaill foirne athbhreithniú a dhéanamh.

Meánchostas in aghaidh an cháis

- 11.56** Mar a dúradh níos luaithe, is chun críche rialaithe airgeadais a thiomasaíonn Tusla sonraí maidir le costais caomhnóirí *ad litem*. Dá thoradh sin, ní úsáidtear na sonraí sin chun bearta feidhmíochta agus faireachán a fhorbairt, mar shampla, meánchostas na gcaomhnóirí *ad litem* in aghaidh an cháis. Chuirfeadh anailís ar threochtaí sna bearta sin ar chumas Tusla tuiscint níos fearr a bheith acu ar conas a théann tosca mar chastacht an cháis, nó fad an cháis, i gcionn ar na costais fhoriomlána.
- 11.57** Chun críche an scrúdaithe seo, ar thug Tusla anailís ar an eolais a bhí a tiomsaithe acu don fhoireann scrúdaithe. Bhain an fhaisnéis sin leis na huaireanta a raibh billí tugtha fúthu ag 28 gcaomhnóir *ad litem* sa tréimhse ó Eanáir go Nollaig 2015. Bhí an anailís déanta de réir cáis agus tugadh an meánchostas in aghaidh an cháis ag caomhnóir *ad litem*. Tá torthaí na hanailíse le feiceáil thíos i bhFíor 11.6.

Fíor 11.6 Anailís ar mheánchostas in aghaidh an cháis ag caomhnóir *ad litem*, 2015

11.58 Ní thugann sé seo léargas iomlán ar an meánchostas in aghaidh an cháis, ó d'fhéadfadh cás amháin leanúint ar aghaidh ar feadh roinnt blianta agus tá na sonraí seo teoranta do na costais a tabhaíodh in 2015. D'ainneoin na dteorainneacha sin, taispeánann sé go bhfuil athruithe móra le sonrú ar an meánchostas - ó €4,800 ar an gceann ab ísle go €28,700 ar an gceann ab airde.

11.59 Chuir Tusla iúl do lucht an scrúdaithe go bhfuil a lán tosca éagsúla ann a mbíonn tionchar acu ar na difríochtaí i meánchostais agus d'fhéadfaí iad seo a leanas a áireamh ina measc

- an cur chuige a ghlac gach caomhnóir *ad litem* i gcomhlíonadh c(h)uid dualgas
- cineál agus castacht an cháis atá i gceist
- líon na bpáistí atá i gceist i ngach cás
- líon na n-uaireanta is gá freastal ar an gcúirt fad a mhaireann an cás.

11.60 Léiríonn na sonraí thuas conas a d'fhéadfadh anailís ar mhéadracht ar nós an meánchostas in aghaidh an cháis agus na tosca is cúis le hathruithe ar an meánchostas a úsáid chun cost-éifeachtúlacht na seirbhíse a mheas.

Réiteach ceisteanna

11.61 Thug an fhoireann scrúdaithe faoi deara go dtéann Tusla i mbun idirbheartaíochta leis an chaomhnóir *ad litem* chun ceisteanna nó fadhbanna a eascraíonn óna seiceálacha rialála a réiteach. Toisc nach bhfuil aon bhunús reachtúil ann chun déanamh amhlaidh, bíonn an próiseas ag brath ar an gcaomhnóir *ad litem* a bheith i dteagmháil le Tusla.

11.62 Foráiltear leis an tAcht um Chúram Leanaí, 1991 go bhféadfaidh Tusla iarratas a dhéanamh chuig na cúirteanna go ndéanfar costais nó speansais caomhnóirí *ad litem* a mheas.¹ Níor bhain Tusla leas as an rogha sin go dtí seo. Thug siad le fios don fhoireann scrúdaithe go n-aithnítear aimhrialtachtaí den chuid is mó nuair a dhéantar athbhreithniú ar leibhéal carnach ar sonraisc caomhnóirí *ad litem*, ag clúdach roinnt cásanna. Ní féidir iarratas a dhéanamh go ndéanfaidh an chúirt costais a mheas ach amháin ar bhonn cás ar chás agus ní féidir le breitheamh ar bith ach an breitheamh a cheap an caomhnóir *ad litem* na costais a mheas. Ní féidir le Tusla ceisteanna a chuimsíonn roinnt cásanna a réiteach trína iarraidh go ndéanfar na costais a mheas.

Costas seirbhísí dlí

11.63 Aithnítear i teoracha BCAL mb'fhéidir go mbeadh sé riachtanach do chaomhnóir *ad litem* ionadaí dlíthiúil a cheapadh lena chinntiú go gcuirfear mianta, mothúcháin agus leas an linbh i láthair go leormhaith os comhair na cúirte. Tugtar le fios sna treoirlínte chomh maith gur cheart don chaomhnóir *ad litem* cead na cúirte a iarraidh nuair a bhíonn ionadaíocht dhlíthiúil á fostú acu.

11.64 Faoi fhorálacha reatha an Achta um Chúram Leanaí, 1991² ní féidir le haturnae agus le caomhnóir *ad litem* araon ionadaíocht dhíreach a dhéanamh ar leanbh.³ Dá thoradh sin tá an nós tagtha chun cinn má mheasann caomhnóirí *ad litem* go bhfuil ionadaíocht dhlíthiúil riachtanach, go bhfostaíonn siad aturnae chun gníomhú thar a gceann agus go dtugann siad teoracha agus orduithe dóibh. Níl sé sin ag teacht leis an gcóras atá i bhfeidhm i Sasana, sa Bhreatain Bheag ná i dTuaisceart Éireann inar féidir le haturnae agus le caomhnóir *ad litem* araon ionadaíocht a dhéanamh ar leanbh.

1 Tá cúrsaí cánach agus tomhas costas ceaptha le bheith ina bpróiseas neamhspleách, neamhchlaonta chun chostais a mheas agus é d'aidhm aige teacht ar chothromaíocht idir na costais atá i gceist agus na seirbhísí a cuireadh ar fáil. Is féidir na costais a bhaineann le cásanna a éistear sa Chúirt Dúiche a tharchur chuig breitheamh cuí na Cúirte Dúiche lena mheas. I gcásanna a éistear san Ard-Chúirt, is féidir leis an mbreitheamh na costais a mheas nó ordú a thabhairt go ndéanfaidh an Máistir Fómhais na costais a mheas.

2 Foráiltear le hAlt 25 den Acht um Chúram Leanaí go bhféadfaidh an chúirt, ag féachaint d'aois, tuiscint agus mianta an linbh, páirtí sna himeachtaí a dhéanamh den leanbh, agus má cuí leis an gcúirt, aturnae a cheapadh chun ionadaíocht a dhéanamh ar an leanbh. Foráiltear le hAlt 26 (4) más rud é go bhfuil leanbh ina pháirtí nó ina páirtí in imeachtaí nach mbeidh éifeacht a thuilleadh ag ordú caomhnóir *ad litem* a cheapadh.

3 I gcásanna Sainchúram a éistear faoi dhlínse dhílis na hArd-Chúirte is féidir le caomhnóir *ad litem* agus aturnae nó abhcóide labhairt go díreach thar cheann an linbh.

- 11.65** Níor tiomsaíodh sonraí faoi líon na gcaomhnóirí *ad litem* a fhostaíonn ionadaíocht dhlíthiúil. Mar sin féin, tugadh faoi ndeara sna 636 cás a breathnaíodh sa Chúirt Dúiche i rith Tionscadail Tuairiscithe um An Dhlí Cúram Leanaí go ndearna aturnae ionadaíocht ar caomhnóir *ad litem* in 82% de na cásanna sin agus go ndearna abhcóide ionadaíocht i 7% acu. Tugann sé sin le fios go lorgaítear ionadaíocht dhlíthiúil i bhformhór na gcásanna.
- 11.66** Tá treoirlínte tugtha ag Barnardos dá gcaomhnóirí *ad litem* atá le chur san áireamh agus cinneadh á dhéanamh acu an bhfuil ionadaíocht dhlíthiúil riachtanach nó nach bhfuil. Clúdaíonn na treoirlínte tosca amhail castacht an cháis, líon na bpáirtithe eile sna himeachtaí, agus saincheisteannta suntasacha an cháis a bhfuil ionadaíocht dhlíthiúil riachtanach le déileáil leo. Moltar sna treoirlínte freisin gur ceart do chaomhnóirí *ad litem* dul i gcomhairle lena maoirseoirí faoina riachtanaí is atá sé ionadaíocht dhlíthiúil a bheith acu.
- 11.67** Chosain ionadaíocht dlíthiúil Caomhnóirí *ad litem* €5.9 milliún in 2015 (€7.4 milliún in 2014). Chuimsigh sé sin €5 mhilliún do tháillí aturnaetha agus €0.9 agus milliún do tháillí abhcóidí. Fíor Tugtar forbhreathnú in 11.7 ar dháileadh an chaiteachais iomláin ar ionadaíocht dhlíthiúil i gcás na soláthraithe a íocadh sa tréimhse. D'fhéadfadh na híocaíochtaí sin a bheith déanta le aturnaetha aonair, le habhcóidí nó le gnólachtaí.

Fíor 11.7 Táillí aturnaetha agus abhcóidí na gcaomhnóirí *ad litem*, 2014 agus 2015

Bandaí íocaíochtaí (sa bhliain)	2014	2015
0 – €50,000	46 ^a	56
€50,001 – €100,000	5 ^a	9
€100,001 – €200,000	10	5
€200,001 – €400,000	6	5
€400,001 – €600,000	3	3
Íocaíochtaí níos mó ná €600,001	2	1
Iomlán	80^a	79

Foinse: An Ghníomhaireacht um Leanaí agus an Teaghlach

Nota: a **Ceartúchán:** Rinneadh áibhéil faoi líon na n-íocaithe maidir le 2014 ar an gcéad dul síos mar gheall ar dheacrachtaí meaitseála sonraí. Tá na figiúirí atá luaite anois i gceart.

- 11.68** Mar atá leagtha amach i gcioclán 05/2013 na Roinne Caiteachais Phoiblí agus Athchóirithe (RCPA),¹ ceanglaítear ar chomhlachtaí poiblí próiseas iomaíoch a úsáid nuair atá seirbhísí dlí á soláthar acu. Tugtar le fios san imlitir go bhfuil sé de rogha ag údaráis phoiblí, a mbíonn gá acu go minic le seirbhísí dlí, painéal a cheapadh de chleachtóirí dlí a bhfuil cáilíochtaí oiriúnacha acu. Moltar sa chiorclán chomh maith i gcás seirbhísí a meastar a chosnóidh os cionn €25,000 go gcuirfear próiseas iomaíoch tairisceana ar siúl lena soláthar.

- 11.69** Cé gur comhlacht Stáit é Tusla agus go bhfuil sé freagrach as costais dlí caomhnóirí *ad litem* a íoc, níl aon bhaint aige le ceapadh ná le roghnú caomhnóirí *ad litem* ná a n-ionadaithe dlí. Is é an caomhnóir *ad litem* féin a roghnaíonn agus a cheapann ionadaíocht dlí de ghnáth.² Dá thoradh sin toisc nach bhfuil caomhnóirí *ad litem* fostaithe ná bainistithe ag comhlacht poiblí, ní bhaineann treorach an RCPA leis na seirbhísí dlí a roghnaíonn siad. Dá bhrí sin ní raibh caiteachas suntasach a tabhaíodh maidir le seirbhísí dlí seirbhís na gcaomhnóirí *ad litem* faoi réir tairisceana iomaíche.

1 Ciorclán 05/2013 Soláthar Seirbhísí Dlí agus Bainistiú Costais Dlí.

2 I gcásanna orduithe cúraim speisialta a éistean an Ard-Chúirt ní i gcónaí a dhéanann an caomhnóir *ad litem* cinneadh faoi cheapadh aturnae.

- 11.70** Fuair an fhoireann scrúdaithe amach go bhfuair 36 de na 79 ngnólacht aturnae íocaíochtaí in 2015 a bhí níos airde ná an €25,000 atá i gceist mar thairseach maidir le tairiscintí iomaíocha le haghaidh soláthar phoiblí, is go mb'éigean do Tusla chostas €5.6 milliún a íoc san iomlán.
- 11.71** Chuir Barnardos in iúl don fhoireann scrúdaithe go spreagann siad a gcaomhnóirí *ad litem* a bheith éifeachtach ó thaobh costais de nuair a roghnaíonn siad ionadaíocht dhlíthiúil. Iarrann siad freisin ar a gcaomhnóirí *ad litem* leas a bhaint as grúpaí éagsúla aturnaetha.
- 11.72** Ní féidir le Tusla aon mhaoriseacht a dhéanamh ar leibhéal an chaiteachais dhlíthiúil a thabhaíonn caomhnóir *ad litem* go dtí go seoltar sonrasc chucu lena íoc. Sa chaoi chéanna ní féidir le caomhnóir *ad litem* maoirseacht a dhéanamh ar na táillí a ghearrann a n-ionadaithe dlíthiúla féin toisc go seoltar iad sin go díreach chuig Tusla.
- 11.73** Is féidir le Tusla agóid a dhéanamh faoi costais ionadaíocht dhlíthiúil na gcaomhnóirí *ad litem* nuair a fhaigheann siad na billí ach ní féidir leo agóid a dhéanamh má shocraíonn an chúirt na costais. D'fhonn dearbhú éigin a fháil faoi na costais a tabhaíodh, iarrann Tusla ar a chuid aturnaetha féin a bhí páirteach sna himeachtaí céanna athbhreithniú a dhéanamh ar na billí costais le féachaint an bhfuil siad réasúnta. Má mheasann aturnae Tusla go bhféadfadh bille costas a bheith ró-ard in imthosca an cháis téann siad i mbun caibidlíochta thar ceann Tusla chun na costais a laghdú. Éilíonn aturnaetha Tusla a ráta gairmiúil féin in aghaidh na huaire as soláthar na seirbhíse seo. Measann Tusla gur íoc sé €123,750 as an tseirbhís idirbheartaíocht táille in 2015.
- 11.74** Rinne an fhoireann scrúdaithe anailís ar shampla de 37 sonrasc dlíthiúla a íocadh in 2015 a raibh luach éileamh bunaidh de €358,816 acu. De thoradh idirbheartaíochta fuarthas laghduithe i gcás 81% de na sonraisc a tástáladh, sa chaoi go ndearnadh coigilteas de €94,023 nó 29% ar na méideanna a bhí sna billí ar dtús.
- 11.75** Nuair a rinne Tusla tuilleadh anailíse ardleibhéil ar gach sonrasc dlíthiúil a sheoladh isteach lena n-íoc in 2015 fuarthas gur baineadh amach laghduithe €1.89 milliún i 71% de na cásanna, rud ab ionann agus 24% de na méideanna a bhí ar na billí ar dtús.
- 11.76** Ní thaifeadann Tusla an bonn a úsáidtear chun laghdú a dhéanamh na ar costais dhlíthiúla, agus ní raibh an fhoireann scrúdaithe in ann an t-eolas sin a bhaint go díreach ó na sonraí a taifeadadh ar na sonraisc dhlíthiúla. Chun eolas a sholáthar don scrúdú, d'iarr Tusla an fhaisnéis seo ó dhá cheann dá chuid ngnólachtaí aturnae. Léiríonn na freagraí a fuarthas gur féidir laghduithe a fháil bunaithe ar na táille iomlán a ghearr an t-aturnae as treoracha a ghlacadh óna c(h)liant le linn an cháis
- an t-am a caitheadh ag freastal ar chúirt
 - costais agus eisíocaíochtaí a bhain le cúraimí riaracháin
 - an t-am gairmiúil foriomlán a cuireadh ar an mbille i leith an cháis.
- 11.77** Nuair a thosaigh Tusla ag glacadh le sonraisc dhlíthiúla caomhnóirí *ad litem* trí chóras leictreonach in 2016, d'éirigh siad as a bheith ag taifeadadh méideanna na sonraisc bunaidh. De thoradh na himní a bhí ar an bhfoireann scrúdaithe maidir le cailliúint na faisnéise sin, agus an tionchar a bheadh aige sin ar chumas Tusla chun éifeachtacht an phróisis idirbheartaíochta faoi na táillí a thomhas, chuir Tusla in iúl don fhoireann scrúdaithe gur thosaigh siad ag taifeadadh méideanna bunaidh na sonraisc de láimh le héifeacht ó Mheitheamh 2016.

11.78 Faoi mar atá i gcás táillí gairmiúla caomhnóirí *ad litem*, tá sé de rogha ag Tusla costais dhlíthiúla caomhnóirí *ad litem* a tharchur chuig na cúirteanna lena mheas murar féidir teacht ar chomhaontú fúthu. Sula gcuirtear tús leis an bpróiseas sin, áfach, fostaíonn Tusla seirbhísí cuntasóra um chostais dhlíthiúla chun tuilleadh scrúdaithe a dhéanamh ar na costais agus idirbheartaíocht a dhéanamh ar a son. Chuir Tusla in iúl don fhoireann scrúdaithe gur cuireadh ceithre chás ar aghaidh chuig na cuntasóirí um costais dhlíthiúla ó 2014 i leith. €1,366,980 a bhí á éileamh sna sonraisc bhunaidh, fuarthas laghduithe de thart ar €693,000 agus chosain an tseirbhís sin €39,290. Níor cuireadh aon chásanna chun na cúirte lena mheas.

Tagarmharcáil na seirbhíse

11.79 Tá cur síos againn thuas ar an iarracht a rinneadh an tseirbhís a chuirtear ar fáil in Éireann a thagarmharcáil i bhfianaise seirbhísí coibhéiseacha i ndlínsí dlí choitinn. Lena linn sin, rinne an fhoireann scrúdaithe athbhreithniú ar an bpríomhfhaisnéis staitistiúil faoin éileamh ar an tseirbhís, agus ar phríomhghnéithe seirbhíse eiseamláire.

11.80 Fuair an fhoireann scrúdaithe príomhstaitisticí maidir le seirbhís chaomhnóirí *ad litem*, nó seirbhís choibhéiseach, i ngach ceann de dhlínsí eile dlí choitinn ó NIGALA, CAFCASS agus Children 1st. Tá na staitisticí seo bunaithe ar an tréimhse tuairiscithe airgeadais ón 1 Aibreán, 2014 go dtí an 30 Márta 2015. Bhain an fhoireann scrúdaithe leas as meastacháin daonra i lár na bliana 2014 a d'fhoilsigh an Oifig Náisiúnta Staidrimh chun líon na leanaí a fháil amach i ngach ceann de na dlínsí dlí choitinn sa Ríocht Aontaithe. Fuarthas líon na leanaí in Éirinn ó meastacháin bhliantúla daonra a thiomsaigh an bPríomh-Oifig Staidrimh. Sholáthraigh na staitisticí sin bunús na comparáide in Fíor 11.8.

Fíor 11.8 Éileamh in Éirinn i gcomparáid le dlínsí dlí choitinn eile 2014/2015

Príomhstaitisticí faoin éileamh ar an tseirbhís	Éire	Tuaisceart Éireann	Sasana agus an Bhreatain Bheag	Albain
Líon na gcaomhnóirí <i>ad litem</i> atá ag feidhmiú	65 ^a	53	770 ^b	196
Líon na gcaomhnóirí <i>ad litem</i> a cheaptar le haghaidh imeachtaí cúraim poiblí	Anaithnid	704	11,159 ^c	1,586
Meánlíon na gcásanna in aghaidh an chaomhnóra <i>ad litem</i>	10 ^a	13	14.5	8
Líon na leanaí a dhéanann caomhnóirí <i>ad litem</i> ionadaíocht orthu in imeachtaí cúraim phoiblí	Anaithnid	1,052	19,420	2,287
Líon measta na leanaí ó 0 go 17 mbliana d'aois in 2014	1,194,462	433,161	12,221,310	1,032,698
Meánlíon na gcaomhnóirí <i>ad litem</i> in aghaidh gach 10,000 páiste	0.54	1.22	0.63	1.90

Foinse: Anailís arna déanamh ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

- Nótaí:
- a Rinneadh an figiúr seo a mheas ar bhunús na faisnéise airgeadais a Thiomsaigh Tusla (féach Fíor 11.3).
 - b Rinneadh an figiúr seo a mheas ar bhunús líon iomlán na gcleachtóirí a bhí ag gníomhú sa tréimhse (1,400) agus an céatadán díobh a sannadh chuig cásanna dlí poiblí (55%) faoi mar a chinn CAFCASS.
 - c Rinneadh an figiúr seo a mheas ar bhunús an leibhéil cúraim a bhí á éileamh. Ní thaifeadann CAFCASS líon iarbhair na gceapachán ar leithligh. Dhearbhaigh CAFCASS má tá aon dífríocht le sonrú idir líon na gceapachán agus leibhéal an éilimh ar chúram gur dífríocht an-bheag ar fad atá ann.

- 11.81** Faoi mar a dúradh cheana, níl staitisticí tábhachtacha ar fáil, mar shampla, líon na gcoinní cúirte a bhíonn ag caomhnóirí *ad litem* in Éirinn. Thug an fhoireann scrúdaithe faoi deara go n-úsáidtear na staitisticí a bailíodh sna dlínsí dlí choitinn eile chun phríomhtháscairí feidhmíochta a chur ar fáil, an t-éileamh ar an tseirbhís a mheas, na costais a bhfuiltear ag súil leo a thuair agus buiséad a cheapadh dóibh, agus treoachtaí i seachadadh na seirbhíse a thomhas thar thréimhsí ama.
- 11.82** Rinneadh iarracht sa scrúdú príomhghnéithe na seirbhíse a aithint ar bhunús treoirlínte BCAL agus ar bhunús an taighde a rinne an fhoireann scrúdaithe ar oibriú na seirbhíse i ndlínsí dlí choitinn eile. Bhain an fhoireann scrúdaithe leas as na gnéithe tábhachtacha seo a leanas chun an tseirbhís in Éirinn a thagarmharcáil i bhfianaise na seirbhísí i ndlínsí dlí choitinn eile. Fíor Tá torthaí an chleachtaidh tagarmharcála le fáil in 11.9.
- 11.83** Thug an fhoireann scrúdaithe faoi deara gur fhorbair Barnardos a lámhleabhar féin um chleachtas inmheánach bunaithe ar threoirlínte BCAL, a chuid polasaithe inmheánacha oibre féin agus a dtaithí féin sa ról. Chuir Barnardos in iúl don fhoireann scrúdaithe go bhfuil struchtúir inmheánacha i bhfeidhm acu chun a gcuid caomhnóirí *ad litem* a oiliúint, maoirseacht a dhéanamh orthu, tacaíocht a thabhairt dóibh agus iad a bhainistiú. Dá réir sin, fuair an fhoireann scrúdaithe amach go bhfuil thart ar 50% agus b'fhéidir níos mó de na gcaomhnóirí *ad litem* in Éirinn ag oibriú i dtimpeallacht struchtúrtha, cé nach bhfuil sé rialaithe agus nach ndéantar monatóireacht air faoi láthair ar leibhéal náisiúnta.

Fíor 11.9 Príomhghnéithe na seirbhíse in Éirinn i gcomparáid le dlínsí dlí choitinn eile.

Príomhghnéithe na seirbhíse	Éire	Tuaisceart Éireann	Sasana agus an Bhreatain Bheag	Albain
Tá ról an chaomhnóra <i>ad litem</i> sainmhínithe go soiléir.				
Tá an tseirbhís á bainistiú ag comhlacht atá neamhspleách ar na páirtithe atá páirteach sna himeachtaí dlíthiúla.				
Tá painéal náisiúnta ann, nó taifead iomlán de na daoine ar féidir iad a cheapadh mar chaomhnóirí <i>ad litem</i> .				
Déantar grinnfhiosrúchan ar chaomhnóirí <i>ad litem</i> i bhfianaise critéar íosta incháilitheachta sula gceaptar iad.				
Tá socrúithe struchtúrtha i bhfeidhm chun monatóireacht agus maoirseacht a dhéanamh ar ghníomhaíochtaí caomhnóirí <i>ad litem</i>				
Tá socrúithe struchtúrtha i bhfeidhm chun oiliúint a chur ar gcaomhnóirí <i>ad litem</i>				
Tá bpríomhtháscairí feidhmíochta atá sainmhínithe go soiléir curtha i bhfeidhm.				

Foinse: Anailís arna déanamh ag Oifig an Ard-Reachtair Cuntas agus Ciste

Nótaí: Tá an ghné seo curtha i bhfeidhm ar fud na seirbhíse ar leibhéal náisiúnta
 Tá an ghné seo glactha a bheag nó a mhór ag na soláthraithe seirbhíse
 Ní chuirtear an ghné seo i bhfeidhm ar an tseirbhís faoi láthair

Conclúidí agus moltaí

11.84 D'fhéadfadh Rialú na seirbhíse caomhnóra *ad litem* cabhrú lena chinntiú go mbeidh seirbhís chaighdeánaithe ardcháilíochta ar fáil. Cé go ndearnadh iarracht le treoirlínte BCAL, a foilsíodh i mBealtaine 2009, aghaidh a thabhairt ar an easpa a bhí ann maidir le caighdeáin chleachtais, ní féidir na treoirlínte a fhorfheidhmiú gan bonn reachtach a chur fúthu. Dá thoradh sin, tá easpa trédhearcachta le sonrú maidir le roghnú, clárú agus grinnfhiosrú na gcleachtóirí ar mhian leo gníomhú mar chaomhnóirí *ad litem*.

Dúirt Oifigeach Cuntasaíochta na Roinne Leanaí agus Gnóthaí Óige go bhfuil a roinn i mbun tograí i láthair na huairé chun beartais a thabhairt chun críche maidir le hathchóiriú suntasach a dhéanamh ar fhorálacha reachtúla a rialaíonn socrúithe maidir le caomhnóirí *ad litem* in imeachtaí faoin Acht um Chúram Leanaí 1991. Faoi réir formheas na moltaí ag an Aire agus an Rialtas, tá sé d'aidhm ag an Roinn an Scéim Ghinearálta agus Cinn an Bille a bheith ullmhaithe faoi dheireadh 2016 lena gcur faoi bhráid an Rialtais. Mar chéad chéim, fuair an tAire comhaontú i bprionsabal le déanaí ón Rialtais maidir le cur chuige beartais atá molta i leith hathchóiriú príomhghnéithe a bhaineann le caomhnóirí *ad litem*.

Cé go mbeidh na hathchóirithe mionsonraithe atá á moladh faoi réir fhaomhadh an Rialtais, tá sé beartaithe go gcuirfidh na bearta athchóirithe creat soiléir reachtúil ar fáil le haghaidh bhainistiú agus seachadadh seirbhíse náisiúnta caomhnóirí *ad litem*, lena n-áirítear grinnfhiosrú agus dearcthaí maidir le cáilíochtaí i bhfianaise treoirlínte BCAL. Tá sé i gceist go bhféadfar sonraí soiléire agus cuimsitheacha a thabhairt do na cúirteanna faoi na daoine go léir a bhféadfaí iad a cheapadh mar caomhnóirí *ad litem* in imeachtaí cúraim leanaí.

- 11.85** Ós rud é gurb é Tusla an pámháistir reatha, tá sé freagrach as a chinntiú go leanfar ar aghaidh ag cur rialuithe leordhóthanacha airgeadais i bhfeidhm ar íocaíochtaí a dhéantar le caomhnóirí *ad litem*. Níl aon taifead iomlán ann maidir le líon na gcásanna a cheaptar caomhnóirí *ad litem* le déileáil leo, ná ar an méid uaireanta a oibríonn siad ar an meán in aghaidh an cháis. Dá thoradh sin, níl ach cumas teoranta ag Tusla chun monatóireacht a dhéanamh ar mhéadrachtaí mar an meánchostas in aghaidh an cháis, nó cásanna a aithint agus a athbhreithniú a bhfuil costais níos airde ná an meán ag baint leo.

Moladh 11.1

Ba cheart do Tusla leas a bhaint as an eolas atá ar fáil chun raon méadrachtaí feidhmíochta a fhorbairt, mar shampla meánchostas in aghaidh an cháis, meánualach cásanna na gccaomhnóirí *ad litem*, agus meánchostas na gcineálacha seirbhíse a chuireann caomhnóirí *ad litem* ar fáil, d'fhoill méideanna atá i bhfad ón meán a aithint agus dearbhú a fháil go bhfuil costais atá os cionn an mheáin iomchuí.

Freagra Phríomhoifigeach Feidhmiúcháin Tusla

Aontaithe. Déanfaidh an Ghníomhaireacht iarracht modhanna a fhorbairt tuilleadh chun costais caomhnóirí *ad litem* aithint agus a thomhas chun méideanna atá i bhfad ón meán a aithint agus dearbhú a fháil go bhfuil costais atá os cionn an mheáin iomchuí.

Freagra an Oifigigh Cuntasaíochta

Glacaim go hiomlán leis an moladh atá déanta maidir le Tusla. Rachaidh an Roinn i dteagmháil le Tusla d'fhoill feabhas a chur ar an gcur chuige maidir le seiceálacha réasúntachta agus athbhreithniú cúlghabhálach atá i bhfeidhm cheana féin, chomh maith le raon méadrachtaí feidhmíochta a fhorbairt.

- 11.86** Níor tugadh freagracht d'aon chomhlacht Stáit as monatóireacht agus bainistiú a dhéanamh ar an tseirbhís chaomhnóra *ad litem*. Dá thoradh sin, níl faisnéis iontaofa ar fáil faoi fheidhmiú na seirbhíse. Níl aon próisis i bhfeidhm chun an t-éileamh ar an tseirbhís a thomhas, feidhmíocht a mheasúnú, ná déileáil le gearáin. Thairis sin, níl méadraigh lárnacha ar fáil don Roinn chun na costais a bhfuiltear ag súil leo a thuar agus buiséid a cheapadh dóibh. Lena chois sin, is cosúil go bhfuil an dualgas atá ar Tusla chun íoc as costais chaomhnóirí *ad litem* contrártha do treoirlínte BCAL ar neamhspleáchas.

Moladh 11.2

Ba cheart freagracht as bainistiú agus maoirsiú na seirbhíse a shannadh chuig aonán amháin, agus b'fhearr fós í a shannadh chuig comhlacht atá neamhspleách ar na himeachtaí dlíthiúla. Ba cheart don chomhlacht sin faisnéis staitistiúil iontaofa a fháil agus a úsáid chun an t-éileamh ar an tseirbhís a thuar, buiséad a cheapadh dá réir, agus príomhtháscairí feidhmíochta a fhorbairt, a d'fhéadfadh bearta tráthúlachta agus caighdeán na seirbhíse a soláthraíodh a bheith san áireamh leo, chun go bhféadfar feidhmíocht a bhainistiú.

Idir an dá linn, ba cheart don Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige leas a bhaint as an eolas atá ar fáil faoi láthair ó Tusla chun na críche sin.

Freagra an Oifigigh Cuntasaíochta

Aontaithe. Faoi réir fhaomhadh an Rialtais, déanfar iarracht sna leasuithe reachtaíochta freagracht as bainistíocht agus maoirseacht na seirbhíse athchóirithe a shannadh chuig aonán amháin a bheidh neamhspleách ar na páirtithe sna himeachtaí. Beidh bailiú faisnéise staidrimh agus aithint/cur i bhfeidhm príomhtháscairí oiriúnacha feidhmíochta mar chuid de na socruithe a dhéanfar leis an soláthraí seirbhíse náisiúnta.

Go dtí go mbeidh soláthraí seirbhíse náisiúnta ceaptha agus ag feidhmiú, leanfaidh an Roinn ar aghaidh ag dul i dteagmháil le Tusla chun léargas riachtanach a fháil ar na próisis, na cúrsaí praiticiúla agus na tréimhsí ama atá i gceist.

- 11.87** De na costais dhlíthiúla €5.9 milliún a íocadh ó thaobh caomhnóirí *ad litem* in 2015, bhain €5.6 milliún díobh le híocaíochtaí níos mó ná €25,000 a rinneadh le dhaoine aonair nó le gnólachtaí. Is é sin an gnáthleibhéal ar a bhfuil sé riachtanach iomaíocht oscailte le haghaidh soláthar poiblí a bheith ann. Ciallaíonn an bealach a sholáthraíonn caomhnóir *ad litem* ionadaíocht dhlíthiúil nach bhfuil aon eintiteas amháin ann atá freagrach as seirbhísí a sholáthar, agus dá réir sin nach bhfuil na seirbhísí faoi réir soláthair iomaíoch.

Moladh 11.3

Ba cheart don Roinn Leanaí agus Gnóthaí Óige na roghanna a scrúdú trína bhféadadh caomhnóirí *ad litem* ionadaithe dlíthiúla a fhostú trí phróiseas tairisceana iomaíoch.

Freagra an Oifigigh Cuntasaíochta

Aontaithe. Faoi réir fhaomhadh an Rialtais, beidh foráil maidir le bearta athchóirithe sa reachtaíocht chun aghaidh a thabhairt ar sholáthar seirbhísí dlíthiúla do chaomhnóirí *ad litem*. Déanfar roinnt roghanna a scrúdú, lena n-áirítear próiseas tairisceana iomaíoch, chun bonn caighdeánach a thabhairt isteach chun a leithéid de sheirbhísí a fháil ar bhealach a bheidh chomh trédhearcach, éifeachtach ó thaobh costais de, cobhsaí agus intuartha agus is féidir.

Iarscríbhinn A Breithiúnas an Bhreithimh MacMenamin i gcás FSS v K (mionaoiseach), 2007

Comhthéacs an bhreithiúnais

Thug an Bhreithimh MacMenamin an breithiúnas seo i gcás FSS v K (mionaoiseach) 2007 agus thug sé é i gcomhthéacs cás sainchúraim.

Is éard is sanchúram ná cúram gearrthéarmach i dtimpeallacht theiripeach dhaingnithe ar a dtugtar aonad sainchúraim. Nuair a tógtar leanbh faoi chúram de bhun ordú sainchúraim cuirtear é nó í go haonad sainchúraim agus coinnítear ann é nó í ar mhaithe lena leas agus a c(h)osaint féin. Mar gheall ar an srian a chuirtear ar shaoirse an linbh, ní féidir socrúcháin sainchúraim a dhéanamh ach amháin de bhun Ordú na hArd-Chúirte.

Cé mbaineann an ról atá ag an chaomhnóir *ad litem* a bhfuil cur síos air sa bhreithiúnas seo go sonrach le cásanna sainchúraim, baineann na feidhmeanna a bhfuil cur síos orthu le ról na gcaomhnóirí *ar litem* in imeachtaí cúraim i gcoitinne.

Tugadh an breithiúnas thíos nuair a bhí FSS freagrach as cúram agus leas an linbh. Tá an fhreagracht sin ar Tusla ó 2014 i leith.

Sliocht as an mbreithiúnas

59. 6. Ról an chaomhnóra *ad litem*

Tá sé ráite:-

(a) Mura bhfuil imthosca eisceachtúla ann ní ghlacfar ach le caomhnóirí *ad litem* a bhfuil na cáilíochtaí cuí acu in imeachtaí san Ard-Chúirt a bhaineann le Liosta na Mionaoiseach.

(b) Ba cheart go mbeadh dhá ghné ag baint le feidhm an chaomhnóra; tuairimí an linbh a chur os comhair na cúirte ar an gcéad dul síos, agus ar an dara dul síos tuairimí an chaomhnóra thabhairt i dtaobh cad é leas an linbh.

(c) Ba cheart do caomhnóir *ad litem* insint d'Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte faoi aon rioscaí a chreideann sé nó sí a d'fhéadfadh drochthionchar a bheith acu ar leas an linbh, agus más rud é nach bhfuil sé nó sí sásta leis an bhfreagra a thugtar féadfaidh sé nó sí insint don chúirt faoin ábhar. Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* bearta a dhéanamh nuair is gá chun comhoibriú le gairmithe cúraim eile atá ag déileáil leis an mionaoiseach agus eolas a roinnt leo nuair is ábhartha.

(d) Tá sé de dhualgas ar chaomhnóir *ad litem* féachaint chuige go gcoífeair le cearta bunreachtúla an mionaoisigh. Chuige sin, ba cheart don chaomhnóir a chinntiú go dtugtar deis don mionaoiseach a thuairimí nó a tuairimí a nochtadh.

(e) Féadfaidh chaomhnóra *ad litem* an dhá fheidhm a chomhlíonadh maidir le tuairisc a thabhairt don chúirt faoi chúram an linbh agus freisin trí ghníomhú mar ionadaí an linbh in aon imeachtaí cúirte agus sa tslí sin dearcthaí an linbh a chur in iúl don chúirt.

(f) Nuair a bhíonn iarratas coinneála déanta mar aon le hiarratas ar cheapadh caomhnóra *ad litem* ba cheart a leithéid d'eolas bunúsach a thabhairt don chúirt is a shásódh í go bhfuil an duine sin ina (h)iarrthóir oiriúnach le gníomhú mar chaomhnóir *ad litem*. Go háirithe, ba cheart cáilíochtaí an chaomhnóra *ad litem* a insint don chúirt mar aon le mionsonraí maidir le haon ghrinnfhiosrúchán a rinne an Garda Síochána ar an duine sin.

(g) Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* bualadh leis an mionaoiseach a mhinice agus is gá le bheith sásta go gcuirtear mianta agus tuairimí an mhionaoisigh faoina a choinneáil agus a chúram (nó faoina coinneáil agus a chúram) go leordhóthanach os comhair na cúirte.

(h) Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* bualadh le teaghlach nó le cúramóirí an mhionaoisigh i measc an phobail chun a gcuid tuairimí agus mianta maidir le coinneáil agus chúram an mhionaoisigh a fháil amach.

(i) Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* a fháil amach faoi stair an mhionaoisigh agus faoi idirghníomhú an mhionaoisigh leis na gníomhaireachtaí seirbhíse sóisialta éagsúla.

(j) Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* iarracht a dhéanamh idirghníomhú ar bhealach dearfach le foireann Fheidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte a bhfuil sé de chúram orthu monatóireacht a dhéanamh ar chúram an mhionaoisigh fad atá sé nó sí faoi choinneáil. Ba cheart don chaomhnóir a áirithiú go gcuirtear a dtuairimí siúd maidir le leas an mhionaoisigh in iúl ag gach cruinniú comhdhála a reáchtálann FSS faoin gcás chun chúram an mhionaoisigh a phlé, agus ba cheart go mbeadh eolas aige nó aici faoi thoradh na gcinntí a dhéantar ag a leithéid de chruinniú.

(k) Nuair a bhíonn imeachtaí liostaithe os comhair na cúirte, ba cheart don chaomhnóir *ad litem*, nuair is gá, tuarascáil a ullmhú a thabharfaidh aghaidh go sonrach ar na saincheisteanna atá leagtha amach thuas. Ina theannta sin, nuair a thagann saincheisteanna chun cinn óna bhfuil i dtuarascálacha eile a ullmhaíonn páirtithe eile sna himeachtaí don chúirt, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* déileáil leis na saincheisteanna sin sa tuarascáil más gá é. Ní féidir é sin a dhéanamh ach amháin i gcás ina bhfuil na tuarascálacha sin ar fáil don chaomhnóir *ad litem* in am trátha.

(l) Nuair a mholann Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte go ndéanfar mionaoiseach a scaoileadh amach as chúram daingean, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* dearcadh an linbh ar a s(h)ocrúchán nua a chur in iúl don chúirt. Lena chois sin, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* a thuairim nó a tuairim ghairmiúil a chur in iúl don chúirt faoina leithéid d'athrú agus faoin socrúchán nua atá beartaithe.

(m) I gcás go mbíonn tuairimí éagsúla faoi chúram an mhionaoisigh ag Feidhmeannacht na Seirbhíse Sláinte agus ag an gcaomhnóir *ad litem*, ba cheart don chaomhnóir iarracht a dhéanamh ar dtús an cheist a réiteach le FSS. Más rud é, áfach, nach féidir é sin a dhéanamh, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* a insint don chúirt a luaite agus is indéanta faoi na hábhair imní atá aige nó aici.

(n) Má tharlaíonn sé go n-éalaíonn mionaoiseach ó chúram daingean agus má bhíonn sé sin ar eolas ag an gcaomhnóir *ad litem*, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* a bheith sásta go bhfuil bearta á nglacadh chun an fhadhb a réiteach. Má bhíonn an cheist fós gan réiteach, ba cheart don chaomhnóir *ad litem* bearta a ghlacadh lena cur in iúl don chúirt go bhfuil an mionaoiseach ar iarraidh ach ba cheart a insint don FSS roimh ré go bhfuil sé nó sí ar tí é sin a dhéanamh.

(o) Ba cheart don chaomhnóir *ad litem* a thuairim nó a tuairim chur iúl don chúirt faoin mbealach is fearr chun an cás a choinneáil faoi athbhreithniú tar éis don mhionaoiseach a bheith scaoilte amach ó chúram daingean. Nuair scaoiltear mionaoiseach amach óna leithéid de cúram ba cheart go ndeimhneodh an caomhnóir *ad litem* don chúirt cibé an bhfuil sé nó sí chun leanúint ar aghaidh agus páirt aige nó aici sna himeachtaí nó nach bhfuil.